

Codzienna aktywność Polaków. Autoportret i obraz środowiska społecznego w latach 1988–2018

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2018 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Pierwsze badanie aktywności własnej Polaków oraz ich środowiska społecznego zrealizowaliśmy w 1988 roku¹. Powtórzyliśmy je dziesięć i dwadzieścia lat później – w zupełnie nowej rzeczywistości społeczno-politycznej². Po kolejnych dziesięciu latach³ powróciliśmy do tematu, żeby sprawdzić, co obecnie jest treścią życia codziennego badanych oraz jakiego rodzaju działaniom poświęcają się ludzie, których znają, spotykają na co dzień.

OBRAZ AKTYWNOŚCI WŁASNEJ I INNYCH

Obraz ten został odtworzony na podstawie odpowiedzi respondentów na dwa pytania dotyczące doświadczeń oraz obserwacji w zakresie aktywności własnej i innych ludzi. W pytaniu o to, czemu obecnie najgorliwiej poświęcają się znajomi respondentów oraz osoby spotykane przez nich na co dzień, najczęściej pada odpowiedź: praca (70% wskazań), a w drugiej kolejności życie rodzinne (61%). Na kolejnych pozycjach (z wyraźnie niższym odsetkiem wskazań) uplasowały się: zdobywanie pieniędzy (31%) oraz leczenie i ochrona zdrowia (16%). Rzadziej – zdaniem ankietowanych – osoby z ich środowiska poświęcają się edukacji (11%), uprawianiu sportu (10%), korzystaniu z życia (10%), wspinaniu się po szczeblach kariery zawodowej (9%) oraz działaniu na rzecz innych (8%). Tym, co – według badanych – najmniej absorbuje osoby z ich otoczenia, są: remont domu/mieszkania (6%), dążenie do zakupu nowego lokum (5%), przetrwanie (4%), podejmowanie starań w celu zarobkowego wyjazdu za granicę (4%) oraz politykowanie (4%).

¹ Zob. komunikat CBOS „Kierunki społecznej aktywności”, grudzień 1988.

² Zob. komunikaty CBOS „Autoportret i obraz środowiska społecznego Polaków w latach 1988 i 1998”, wrzesień 1998 (oprac. B. Wciórka) oraz „Codzienna aktywność Polaków. Autoportret i obraz środowiska społecznego Polaków w latach 1988, 1998 i 2008”, sierpień 2008 (oprac. R. Boguszewski).

³ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (341) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 4–11 października 2018 roku na liczącej 1016 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. Czemu obecnie najgorliwiej poświęcają się ludzie, których Pan(i) zna, których Pan(i) spotyka na co dzień?

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wybrać trzy odpowiedzi. Dla zachowania porównywalności z poprzednimi pomiarami z analizy wykluczono wskazania „trudno powiedzieć” (3%) oraz „inna odpowiedź” (1%)

Nieco inaczej niż postrzegany obraz środowiska społecznego przedstawia się obraz działalności własnej respondentów. Wprawdzie w czołówce pozostają te same rodzaje aktywności, jednak ich hierarchia jest nieco odmienna. Tym, co – według uzyskanych deklaracji – stanowi obecnie główną treść codziennego życia ankietowanych, jest rodzina (72% wskazań). Dopiero na drugim miejscu, z dużo niższym odsetkiem odpowiedzi, plasuje się praca zawodowa (53%). Ponad jedna czwarta Polaków (28%) wśród rodzajów działalności, którym obecnie poświęca najwięcej czasu i energii, wymienia ochronę zdrowia i leczenie. Rzadziej wskazywane jest zdobywanie pieniędzy (15%),

aktywność fizyczna (14%), korzystanie z życia – rozrywki i inne przyjemności (11%), remontowanie domu lub mieszkania (11%) oraz życie religijne (10%). Relatywnie najmniej czasu Polacy poświęcają dążeniom do zakupu domu/mieszkania (3% wskazań), politykowaniu (3%), lenistwu (2%), wspinaniu się po szczeblach kariery zawodowej (2%) oraz staraniom o pracę za granicą (1%).

CBOS

RYS. 2. Który z wymienionych rodzajów działalności stanowi obecnie treść Pana(i) życia codziennego? Czemu poświęca Pan(i) najwięcej czasu i energii?

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wybrać trzy odpowiedzi. Dla zachowania porównywalności z poprzednimi pomiarami z analizy wykluczono wskazania „trudno powiedzieć” (2%) oraz „inna odpowiedź” (3%).

Ze względu na rozszerzaną w kolejnych badaniach listę odpowiedzi obecne wyniki nie są do końca porównywalne z uzyskanymi w roku 1988 i 1998⁴, jednak z uwidaczniającej się hierarchii wynika, że w postrzeganej aktywności środowiska społecznego tracą na znaczeniu takie rodzaje działalności, jak: zdobywanie pieniędzy, dążenie do przetrwania, poszukiwanie pracy za granicą oraz politykowanie. Ponadto w ostatnim dziesięcioleciu istotnie obniżyło się znaczenie przypisywane zdobywaniu wykształcenia, częściej zaś akcentowane jest życie rodzinne, aktywność fizyczna, działalność na rzecz innych, uczestnictwo w kulturze oraz ochrona zdrowia.

TABELA 1

Czemu obecnie najgorliwiej poświęcają się ludzie, których Pan(i) zna, których Pan(i) spotyka na co dzień?*	Wskazania respondentów według terminów badań			
	VII 1988	VII 1998	VII 2008	X 2018
	w procentach			
Praca	45	74	71	70
Życie rodzinne	46	51	52	61
Zdobywanie pieniędzy	72	58	47	31
Ochrona zdrowia (leczenie)	9	16	13	16
Zdobywanie wykształcenia	9	19	21	11
Korzystanie z życia (rozrywki, inne przyjemności, w 1988 też podróże)	14	10	12	10
Aktywność fizyczna, uprawianie sportu (dodano w 2008 roku)	-	-	4	10
Wspinanie się po szczeblach kariery zawodowej	15	11	11	9
Działania społeczne dla dobra innych	4	4	2	8
Życie religijne	12	7	6	7
Podróżowanie (dodano w 1998 roku)	-	3	5	7
Życie kulturalne	4	4	3	7
Remont, urządzenie domu/mieszkania (dodano w 2008 roku)	-	-	7	6
Przetrwanie	21	18	12	5
Kupno, budowa domu/mieszkania (dodano w 2008 roku)	-	-	8	5
Starania o pracę za granicą	31	7	10	4
Lenistwo	3	3	5	4
Politykowanie	11	6	4	4

* W roku 1998 zmieniono w pytaniu dwie odpowiedzi, które wydały się zupełnie nieaktualne w nowej rzeczywistości – „próby załatwienia wyjazdu za granicę” zastąpiono odpowiedzią „starania o załatwienie pracy za granicą” (w ostatnich dwóch badaniach: „starania o pracę za granicą”), a z kategorii „korzystanie z życia (rozrywki, podróże itp.)” wyodrębniono „podróże” jako oddzielną, piętnastą, możliwość zaproponowaną badanym do wyboru. W roku 2008 dodano trzy nowe odpowiedzi: „aktywność fizyczna, uprawianie sportu”, „kupno, budowa domu (mieszkania)” oraz „remont, urządzenie domu (mieszkania)”

Mówiąc o sobie badani również coraz rzadziej deklarują, że swój czas i energię poświęcają na przetrwanie, zdobywanie pieniędzy oraz poszukiwanie zatrudnienia poza Polską. Maleje także znaczenie przypisywane życiu religijnemu. Na popularności zyskują natomiast podróże i uprawianie sportu.

⁴ W roku 1988 respondenci wskazywali trzy aktywności spośród czternastu przedstawionych, w 1998 – trzy z piętnastu, a od 2008 roku trzy z osiemnastu.

TABELA 2

Który z wymienionych rodzajów działalności stanowi obecnie treść Pana(i) życia codziennego? Cemu poświęca Pan(i) najwięcej czasu i energii?*	Wskazania respondentów według terminów badań			
	VII 1988	VII 1998	VII 2008	X 2018
	w procentach			
Życie rodzinne	67	71	69	72
Praca	60	61	50	53
Ochrona zdrowia (leczenie)	28	33	33	28
Zdobywanie pieniędzy	39	29	24	15
Aktywność fizyczna, uprawianie sportu (dodano w 2008 roku)	-	-	8	14
Korzystanie z życia (rozrywki, inne przyjemności, w roku 1988 także podróże)	21	12	13	11
Remont, urządzenie domu/mieszkania (dodano w 2008 roku)	-	-	13	11
Życie religijne	17	13	11	10
Zdobywanie wykształcenia	11	13	11	9
Podróżowanie (dodano w 1998 roku)	-	4	6	8
Życie kulturalne	7	6	5	8
Przetwarzanie	27	25	19	7
Działania społeczne dla dobra innych	7	5	4	5
Kupno, budowa domu/mieszkania (dodano w 2008 roku)	-	-	5	3
Politykowanie	2	2	2	3
Wspinanie się po szczeblach kariery zawodowej	2	3	3	2
Lenistwo	3	2	3	2
Starania o pracę za granicą	9	2	3	1

* W roku 1998 zmieniono w pytaniu dwie odpowiedzi, które wydały się zupełnie nieaktualne w nowej rzeczywistości – „próby załatwienia wyjazdu za granicę” zastąpiono odpowiedzią „starania o załatwienie pracy za granicą” (w ostatnich dwóch badaniach: „starania o pracę za granicą”), a z kategorii „korzystanie z życia (rozrywki, podróże itp.)” wyodrębniono „podróże” jako oddzielną, piętnastą, możliwość zaproponowaną badanym do wyboru. W roku 2008 dodano trzy nowe odpowiedzi: „aktywność fizyczna, uprawianie sportu”, „kupno, budowa domu (mieszkania)” oraz „remont, urządzenie domu (mieszkania)”

ANALIZA OBRAZOWA AKTYWNOŚCI POLAKÓW

Analizując pozycję, jaką konkretna forma aktywności zajmuje wśród pozostałych, stworzyliśmy obraz aktywności własnej badanych oraz aktywności innych ludzi. Gdyby ankietowani dokonywali wyborów zupełnie przypadkowo, to każdy z osiemnastu rodzajów działalności powinien być teoretycznie wybrany przez 16,7% z nich (tzw. odsetek oczekiwany przy osiemnastu możliwościach, spośród których należało wybrać dokładnie trzy⁵). Przyjęliśmy założenie, że składowa obrazu aktywności jest tym ważniejsza, im większa jest różnica między odsetkiem jej wyborów rzeczywiście dokonanych (stwierdzony w badaniu odsetek empiryczny) a odsetkiem wyborów oczekiwanych. Zgodnie z tym założeniem, tzn. według stosunku odsetka empirycznego do oczekiwanego, wyodrębniliśmy wśród dziedzin aktywności następujące sfery, do określenia których zastosowaliśmy terminologię z zakresu kompozycji obrazu:

⁵ W roku 1988, przy czternastu możliwościach podanych do wyboru, odsetek oczekiwany wynosił 21,4; a w roku 1998, przy piętnastu możliwościach – 20.

- (1) **figura (aktywność dominująca)** – odsetek empiryczny ponad trzykrotnie wyższy od oczekiwanego,
- (2) **pierwszy plan** – odsetek empiryczny ponad dwukrotnie wyższy od oczekiwanego,
- (3) **drugi plan** – odsetek empiryczny mniej niż dwukrotnie wyższy od oczekiwanego,
- (4) **tło** – odsetek empiryczny mniej niż o połowę niższy od oczekiwanego,
- (5) **margines** – odsetek empiryczny więcej niż o połowę niższy od oczekiwanego.

Należy pamiętać, że podział ten, mimo iż oparty na założeniach statystycznych, ma charakter aprioryczny, natomiast dobrze odzwierciedla rozumienie terminu „obraz”. **Figure** stanowią te dziedziny aktywności, które respondenci wybierali zdecydowanie najczęściej. Mniej popularne dziedziny tworzą **pierwszy** oraz **drugi plan**. Te, których kosztem przede wszystkim wybierane były pozostałe, utworzyły **tło**, natomiast **margines** to dziedziny aktywności uzyskujące stosunkowo najmniej wskazań.

W wyniku zastosowania opisanego podziału na sfery (figurę, pierwszy i drugi plan, tło i margines) uzyskaliśmy dwa nieco odmienne obrazy aktywności Polaków – jeden na podstawie relacji badanych o ich własnej aktywności, drugi na podstawie wypowiedzi o formach działania innych osób.

TABELA 3

OBRAZ AKTYWNOŚCI WŁASNEJ		OBRAZ AKTYWNOŚCI INNYCH	
FIGURA (AKTYWNOŚĆ DOMINUJĄCA)			
Życie rodzinne	71,9%	Praca	70,1%
Praca	52,8%	Życie rodzinne	61,3%
PIERWSZY PLAN			
DRUGI PLAN			
Ochrona zdrowia	28,3%	Zdobywanie pieniędzy	31,4%
TŁo			
Zdobywanie pieniędzy	14,7%	Ochrona zdrowia	16,3%
Aktywność fizyczna, uprawianie sportu	14,4%	Zdobywanie wykształcenia	10,9%
Korzystanie z życia	11,3%	Aktywność fizyczna, uprawianie sportu	10,1%
Remont, urządzenie domu (mieszkania)	10,6%	Korzystanie z życia	9,7%
Życie religijne	9,6%	Kariera zawodowa	9,1%
Zdobywanie wykształcenia	9,0%		
MARGINES			
Życie kulturalne	8,2%	Działania społeczne dla dobra innych	7,6%
Podróżowanie	7,5%	Życie religijne	7,3%
Przetrawianie	6,8%	Podróżowanie	7,2%
Działania społeczne dla dobra innych	5,3%	Życie kulturalne	6,5%
Kupno, budowa domu (mieszkania)	3,3%	Remont, urządzenie domu (mieszkania)	5,5%
Politykowanie	2,5%	Kupno, budowa domu (mieszkania)	5,4%
Lenistwo	2,2%	Przetrawianie	5,1%
Kariera zawodowa	1,7%	Starania o pracę za granicą	4,4%
Starania o pracę za granicą	1,0%	Politykowanie	4,0%
		Lenistwo	3,7%

Rozbieżności między uzyskanymi obrazami polegają głównie na usytuowaniu tych samych dziedzin aktywności w różnych sferach obrazu aktywności własnej oraz innych, a także na nieco odmiennym zhierarchizowaniu poszczególnych dziedzin.

Chociaż *życie rodzinne* tworzy wraz z *pracą* figurę zarówno w obrazie aktywności własnej badanych, jak i innych osób, a pierwszy plan w obu przypadkach pozostaje pusty, to dalej zauważalne są już pewne różnice. Na drugim planie aktywności własnej lokuje się *ochrona zdrowia*, która w obrazie pozostałych stanowi tło. Natomiast *zdobywanie pieniędzy*, które w obrazie aktywności osobistej stanowi element tła, w obrazie środowiska lokuje się na drugim planie. Różnie w hierarchii sytuuje się także *kariera zawodowa*, stanowiąc tło w obrazie aktywności innych, a margines – gdy badani mówią o sobie. *Remont domu/mieszkania* oraz *życie religijne*, będące tłem w obrazie aktywności własnej, schodzą na margines aktywności społecznej.

Nieco odmiennie zatem Polacy postrzegają i opisują swoje życie codzienne oraz życie osób, które są im znane przynajmniej z widzenia. W odniesieniu do siebie bardziej akcentują *życie rodzinne*, *dbałość o zdrowie*, *remont domu/mieszkania*, *życie religijne*, natomiast w stosunku do innych większy nacisk kładą na *pracę*, *zdobywanie pieniędzy* oraz *wspinanie się po szczeblach kariery zawodowej*.

Zasadniczo jednak oba obrazy są dość podobne. W każdym z nich najwyższą rangę zajmują *rodzina* i *praca*, stanowiąc figurę (choć *rodzina* wyraźnie częściej wskazywana jest w obrazie aktywności własnej, a *praca* w obrazie aktywności innych). Inne podobieństwa są takie, że w tle obu obrazów znajduje się *aktywność fizyczna*, *korzystanie z życia* oraz *zdobywanie wykształcenia*, a ich margines stanowią: *życie kulturalne*, *podróżowanie*, *działalność społeczna*, *kupno lub budowa domu/mieszkania*, a także *przetrawianie*, *staranie o pracę za granicą*, *politykowanie* i *lenistwo*.

CO ZMIENIŁO SIĘ W OSTATNICH TRZYDZIESTU LATACH?

Mimo bardzo długiego okresu porównawczego uwagę zwraca przede wszystkim duża stabilność autoportretu Polaków. Niezmiennie od trzydziestu lat respondenci – według własnej oceny – najwięcej czasu i energii życiowej poświęcają rodzinie, a od roku 1998 dodatkowo także pracy. Te dwa elementy autoportretu wyraźnie dystansują pozostałe. *Ochrona zdrowia*, która w poprzednim pomiarze (2008) awansowała na pierwszy plan, obecnie powróciła do drugiego, pozostawiając pierwszy plan pusty. Z kolei z drugiego planu spadło *zdobywanie pieniędzy*, które obecnie – jak wynika z deklaracji – stanowi tło działalności własnej Polaków, podobnie jak *aktywność fizyczna* i *uprawianie sportu*, które z kolei jeszcze dziesięć lat temu traktowane były jako marginalne. Niezmiennie od trzydziestu lat w tle codziennej aktywności Polaków pozostaje *życie religijne* oraz *korzystanie z życia*, od dwudziestu lat – *kształcenie się*, a od dziesięciu także *remontowanie*, *urządzanie domu lub mieszkania*.

Istotnie zmieniło się w ostatnim trzydziestoleciu znaczenie przypisywane dążeniu do *przetrawiania*, które w roku 1988 i 1998 było elementem drugoplanowym, dziesięć lat temu stanowiło element tła,

a obecnie lokuje się na marginesie działań respondentów, podobnie jak pozostające tam od wielu lat, choć nieco zyskujące na znaczeniu: podróżowanie, życie kulturalne oraz działania społeczne dla dobra innych. Margines aktywności Polaków niezmiennie stanowią też: kariera zawodowa, politykowanie, lenistwo oraz podejmowanie starań o pracę za granicą.

TABELA 4

AUTOPORTRET			
1988	1998	2008	2018
FIGURA (AKTYWNOŚĆ DOMINUJĄCA)			
Życie rodzinne	Życie rodzinne Praca	Życie rodzinne Praca	Życie rodzinne Praca
PIERWSZY PLAN			
Praca		Ochrona zdrowia	
DRUGI PLAN			
Zdobywanie pieniędzy Ochrona zdrowia Przetrawianie	Ochrona zdrowia Zdobywanie pieniędzy Przetrawianie	Zdobywanie pieniędzy	Ochrona zdrowia
TŁO			
Korzystanie z życia Życie religijne	Wykształcenie Życie religijne Korzystanie z życia	Przetrawianie Korzystanie z życia Remont, urządzenie domu (mieszkania) Wykształcenie Życie religijne	Zdobywanie pieniędzy Aktywność fizyczna, uprawianie sportu Korzystanie z życia Remont, urządzenie domu (mieszkania) Życie religijne Wykształcenie
MARGINES			
Wykształcenie Wyjazd za granicę Działania społeczne Życie kulturalne Lenistwo Kariera zawodowa Politykowanie	Życie kulturalne Działania społeczne Podróżowanie Kariera zawodowa Praca za granicą Lenistwo Politykowanie	Aktywność fizyczna, uprawianie sportu Podróżowanie Kupno, budowa domu (mieszkania) Życie kulturalne Działania społeczne Lenistwo Praca za granicą Kariera zawodowa Politykowanie	Życie kulturalne Podróżowanie Przetrawianie Działania społeczne dla dobra innych Kupno, budowa domu (mieszkania) Politykowanie Lenistwo Kariera zawodowa Starania o pracę za granicą

Pewne zmiany odnotowujemy także w obrazie aktywności środowiska społecznego badanych. Coraz bardziej dążenia innych ludzi postrzegane są jako zbliżone do własnych. Należy zwrócić uwagę, że obecnie respondenci częściej niż dwadzieścia czy trzydzieści lat temu podkreślają znaczenie, jakie w życiu Polaków ma rodzina, dzięki czemu wraz z pracą stanowi ona figurę obrazu społecznego dystansując pozostałe aktywności. Z kolei w postrzeganiu dążeń innych ludzi systematycznie traci

na znaczeniu zdobywanie pieniędzy, które – według respondentów – w 1988 roku stanowiło dominującą aktywność, w latach 1998 i 2008 spadło na pierwszy plan, a obecnie postrzegane jest jako drugoplanowe, co jednak i tak lokuje je wyżej niż w obrazie aktywności własnej. Rola wykształcenia, po krótkim awansie, znowu współtworzy tło. Elementami tła w obrazie innych niezmiennie od trzydziestu lat pozostają: ochrona zdrowia, korzystanie z życia oraz kariera zawodowa, a dodatkowo awansowała do niego (traktowana jeszcze dziesięć lat temu jako marginalna) aktywność fizyczna, uprawianie sportu. Z kolei na znaczeniu wyraźnie straciły przetrwanie i praca za granicą, które przed dziesięcioma laty stanowiły tło aktywności innych osób, obecnie zaś postrzegane są jako marginalne.

TABELA 5

OBRAZ ŚRODOWISKA SPOŁECZNEGO			
1988	1998	2008	2018
FIGURA (AKTYWNOŚĆ DOMINUJĄCA)			
Zdobywanie pieniędzy	Praca	Praca Życie rodzinne	Praca Życie rodzinne
PIERWSZY PLAN			
Życie rodzinne Praca	Zdobywanie pieniędzy Życie rodzinne	Zdobywanie pieniędzy	
DRUGI PLAN			
Wyjazd za granicę		Wykształcenie	Zdobywanie pieniędzy
TŁO			
Przetrwanie Kariera zawodowa Korzystanie z życia Życie religijne Politykowanie	Wykształcenie Przetrwanie Ochrona zdrowia Kariera zawodowa Korzystanie z życia	Ochrona zdrowia Korzystanie z życia Przetrwanie Kariera zawodowa Praca za granicą	Ochrona zdrowia Wykształcenie Aktywność fizyczna, uprawianie sportu Korzystanie z życia Kariera zawodowa
MARGINES			
Wykształcenie Ochrona zdrowia Lenistwo Działania społeczne Życie kulturalne	Życie religijne Praca za granicą Politykowanie Życie kulturalne Działania społeczne Podróżowanie Lenistwo	Kupno, budowa domu (mieszkania) Remont, urządzenie domu (mieszkania) Życie religijne Podróżowanie Lenistwo Aktywność fizyczna, uprawianie sportu Politykowanie Życie kulturalne Działania społeczne	Działania społeczne dla dobra innych Życie religijne Podróżowanie Życie kulturalne Remont, urządzenie domu (mieszkania) Kupno, budowa domu (mieszkania) Przetrwanie Starania o pracę za granicą Politykowanie Lenistwo

Jak się okazuje, autoportret Polaków jest w dużej mierze stabilny. Niezmiennie od dwudziestu lat najwięcej czasu i energii życiowej poświęcamy rodzinie oraz pracy, na dalszym planie pozostają takie dziedziny aktywności, jak troska o zdrowie oraz zdobywanie pieniędzy. Ich znaczenie w ostatnich latach wyraźnie się zmniejszyło, podobnie zresztą jak dążenie do przetrwania, które w roku 1988 i 1998 roku było elementem pierwszoplanowym, dziesięć lat temu stanowiło element tła, a obecnie lokuje się na marginesie działań respondentów. Elementem dążeń życiowych Polaków coraz rzadziej jest także staranie się o pracę za granicą. Ponadto maleje znaczenie przypisywane życiu religijnemu, rośnie zaś rola podróżowania i uprawiania sportu.

Nieco bardziej zmienia się obraz aktywności środowiska społecznego. Badani coraz częściej podkreślają znaczenie, jakie w życiu Polaków odgrywa rodzina, która od dziesięciu lat, obok pracy, stanowi figurę w obrazie środowiska społecznego. Wzrost rangi życia rodzinnego w obrazie aktywności innych – przy zasadniczo niezmienionym obrazie aktywności własnej – sprawia, że zmniejszają się rozbieżności między postrzeganiem przez badanych samych siebie i swojego środowiska społecznego. W dalszym ciągu jednak w opinii respondentów ich środowisko społeczne jest bardziej niż oni sami nastawione na pracę, zdobywanie pieniędzy i karierę zawodową, a mniej – na życie rodzinne, ochronę zdrowia, życie religijne oraz remontowanie, urządzenie domu lub mieszkania.

Wspólne dla obu obrazów jest przechodzenie z biegiem czasu w hierarchii potrzeb i aktywności od tych podstawowych, fizjologicznych do wyższych – samorealizacyjnych. Swoją priorytetową pozycję na dobre utraciło zdobywanie pieniędzy, które trzydzieści lat temu uznawane było za najbardziej znaczące w obrazie aktywności innych, a przed dwudziestoma laty wymieniane w drugiej kolejności – przed rodziną. Obecnie wskazywane jest po życiu zarówno zawodowym, jak i rodzinnym, a w obrazie aktywności własnej także po dążeniach związanych z ochroną zdrowia. Systematycznie maleje też znaczenie przypisywane przetrwaniu, rośnie zaś rola sportu, podróżowania, uczestnictwa w kulturze oraz działań na rzecz innych.

Można zatem zaryzykować tezę, że dzięki wzrostowi zamożności społeczeństwa, co wyraźnie pokazują również inne badania CBOS, i wiążącemu się z tym szerszemu zaspokojeniu podstawowych potrzeb Polacy w coraz większym stopniu poświęcają się życiu rodzinnemu oraz własnym przyjemnościom, z kolei dążenia do przetrwania, zdobywania pieniędzy i poszukiwania pracy za granicą wyraźnie tracą na znaczeniu.

Opracował

Rafał Boguszewski